

MARÍA DE BUENOS AIRES

María de Buenos Aires

door Annechien Koerselman

De tango-opera *María de Buenos Aires* van Astor Piazzolla en Horacio Ferrer was hun krachtige antwoord op de felle discussie die in de jaren zestig in Argentinië woedde over de toekomst van de tango. Tango-puristen beschuldigden Piazzolla ervan dat hij de tango te veel aanpaste om een groot publiek te bereiken. Hij vermengde de tango met invloeden uit de klassieke muziek en de jazz. Volgens deze puristen hoorde echte tango thuis in de volksbuurt en was het in de eerste plaats dansmuziek. Door tango te combineren met opera, klassieke compositietechnieken, jazzritmes en de poëtische straattaal van Buenos Aires, het Lunfardo, wilden Piazzolla en Ferrer laten zien dat tango ook thuishoorde in het theater en de concertzaal, en niet alleen in de danssalons.

Als regisseur krijg ik daarmee alle ruimte om het beste van tango en opera samen te brengen. Klassieke zangers mogen hun melodieën passioneel en soms zelfs rauw laten klinken. Tangodansers kunnen buiten de traditionele tangosalon hun kunsten vertonen. En in plaats van een symfonieorkest in de orkestbak staan er een bandoneonist, een pianist en een slagwerker op het toneel. In het unieke arrangement van David Cristóbal Litago wordt deze bezetting bovendien aangevuld met acht performende saxofonisten. Er wordt ook volop gesproken. Niet alleen door de acteur die de rol van Duende vertolkt, maar ook door María, de Payador en de musici, die als gemeenschap de situatie soms becommentariëren.

Voor de vertaling van de gesproken teksten hebben we Barber van de Pol gevraagd, bekend van onder meer haar bekroonde vertaling van *Don Quichot*. Ze heeft de onderliggende symboliek prachtig in het Nederlands weten te vangen. Hierdoor komen de woorden directer binnen dan in het oorspronkelijke Spaans. Tegelijkertijd heeft Barber de vervoering en het ritme van Ferrers lofdicht weten te behouden. Zo is taal een even belangrijk muzikaal instrument als de compositie van Piazzolla geworden. De gezongen teksten hebben we om die reden niet laten vertalen. De emotie die in Piazzolla's zang doorklinkt, laten we samen met de bijbehorende beelden voor zich spreken.

De muziek, dans, poëtische taal en personages vormen in deze voorstelling samen één symbolisch verhaal. Hierin is María niet zomaar een prostituee uit Buenos Aires: ze *is* de tango zelf. Net als deze dans is ze geboren in een arme buitenwijk. Ze wordt verleid en vervolgens verzwolgen door de grote stad, om desondanks op wonderlijke wijze opnieuw geboren te worden.

De Duende is María's schepper. Deze tangodichter staat voor de rauwe, emotionele creativiteit die ook de tango kenmerkt en heeft steeds de touwtjes in handen. Hij wekt María tot leven en leidt ons in bloemrijke taal door de duistere wereld van de Argentijnse hoofdstad. Nadat María zich van het leven heeft beroofd en als Schaduw door de stad dwaalt, zorgt hij ervoor dat ze opnieuw tot leven komt. Net als de tango is María dus onsterfelijk: ze herrijst steeds weer in een nieuwe vorm. En laat dat nu net de gedachte zijn, die Piazzolla en Ferrer met hun werk wilden overbrengen.

Voor mij handelt het stuk over het menselijk lot: onze tekortkomingen, de begrensde maakbaarheid van ons bestaan en de daarbij horende angst voor de dood. Steeds opnieuw worstelen we met de vraag wat ons als mens daadwerkelijk bezielt. En die vraag kan je in mijn uitvoering op twee manieren interpreteren. Want enerzijds proberen Piazzolla en Ferrer met meeslepende tangomuziek en symbolische poëtische teksten de toeschouwer te bezielen. Anderzijds stuit María op een groep mensen die alleen leeft voor onmiddellijke behoeftebevrediging en die, om welke reden dan ook, niet verder kan denken dan de dag van morgen, laat staan de gevolgen van zijn gedrag op langere termijn kan overzien.

Kortom, wat de ene mens bezielt kan zo op een muur stuiten en tot stilstand worden gebracht door de andere mens, en dat steeds opnieuw. In die zin is deze opera, vol emotie en melancholie, als het leven zelf. Het verhaal kent een eeuwigdurende cyclus: liefde en haat, passie en pijn, leven en dood gaan hand in hand. Het begin is het einde, het einde steeds weer het begin.

Het verhaal van Piazzolla en Ferrer is zo gelaagd dat je er steeds iets nieuws in kunt ontdekken. Mijn kijkadvies is dan ook: laat het over u heen komen. Probeer niet alles te begrijpen, maar ervaar de voorstelling als een groots muzikaal gedicht, als een ode aan het leven. Het leven, waarin ons allerlei dingen kunnen overkomen die we van tevoren niet hadden kunnen bedenken en die ons een nieuwe richting kunnen doen inslaan, iedere dag opnieuw.

Annechien Koerselman

Regisseur, décor- & lichtontwerper

Synopsis María de Buenos Aires

Scene 1 - Alevare - proloog

De Duende doet nogmaals een poging de Argentijnse tango tot leven te wekken. Hij roept de stem van María op uit een porie in het asfalt en leidt de toeschouwer door de duistere achterbuurt van de Argentijnse hoofdstad.

Scène 2 - Thema van Maria

Maria beantwoordt de oproep. Via haar stem komt zij weer tot leven, en met haar de Argentijnse tango.

Scène 3 - Manke ballade voor een krankjorum orgeltje

Samen met de Duende schetst een rondreizende Argentijnse volkszanger, de Payador een beeld van hoe de kleine Maria en dus ook de tango geboren werd onder ongunstig gesternte en opgroeide in een omgeving zonder toekomstperspectief. Maria en de tango zijn voorbestemd om in de prostitutie te belanden. Zo geschiedt.

Scène 4 - Ik ben Maria

Maria van Buenos Aires laat zich door de doemvoorspelling niet van de wijs brengen. Ze speelt maar al te graag met haar lot. Zij is namelijk Maria tango, Maria van het schandaal, Maria van liefde, Maria passie fataal!

Scène 5 - Milonga à la Carriego voor Meisje Maria

Maria, één en al verleiding, droomt van een ander leven voor haar en de tango. De Payador probeert haar tot inkeer te brengen. Hij vertelt dat ze beter hier bij hem kan blijven, want ze kan haar noodlot toch niet ontlopen. Maar Maria laat zich niet overtuigen.

Scène 6 - Fuga en Mysterie

Maria verlaat haar wijk, doorkruist heel Buenos Aires om vervolgens in een andere buurt haar geluk te willen beproeven. Maar ook hier blijkt haar hetzelfde lot beschoren te zijn...

Scène 7 - Gedicht als wals

Verveeld verkoopt Maria haar lichaam en de tango. Ze is niet bang voor eventuele consequenties. Het zij zo.

Scène 8 - Tocata van laag allooi

Gefrustreerd richt de Duende zijn pijlen nu op de bandoneonist. Wat heeft hij met Maria en de tango uitgericht? Hoe kon hij haar hele mysterie zo te gronde richten? De bandoneonist moet boeten. De tangodichter probeert diens bandoneon te verwoesten.

Scène 9 - Canyengue-miserere van de vroegere riooldieven

De Payador kondigt samen met zijn kompanen - hoerenmadammen en riooldieven - de dood van Maria aan. Vandaag, dinsdag de dertiende, is haar sterfdag. Hij verdoemt haar schaduw tot eenzaamheid en het meezeulen van al haar schuld. Maria pleegt zelfmoord en wordt een schaduw van zichzelf.

Scène 10 - Contramilonga op graftoon bij de eerste dood van Maria

Aangedaan doet de Duende verslag van de teraardebestelling van Maria's lichaam.

Scène 11 - Tangata bij dageraad

Nu het lichaam van Maria eenmaal begraven is, begint de kruisweg van de Schaduw van Maria. Vergeefs zoekt ze hulp ze in Buenos Aires.

Scène 12 - Brief aan de bomen en de schoorsteenpijpen

De Schaduw van Maria is in de rouw omdat ze zich niets meer kan herinneren. Ze kan en wil niet accepteren, dat ze niet meer bestaat. Tegelijkertijd realiseert ze zich dat Buenos Aires zonder haar en de tango gewoon doordraait, dat ze slechts een echo uit het verleden is.

Scène 13 - Aria van de psychoanalytici

De Payador onderwerpt de Schaduw van Maria aan een theateraal psychoanalytisch onderzoek, in de hoop haar geheugen zo weer wat op te frissen. Maar hoe dieper hij in haar verleden graaft, hoe minder zij zich nog lijkt te herinneren. Ze is voor eeuwig schaduw, dankzij de Duende die haar geboren liet worden en dood liet vallen.

Scène 14 - Romance van de dronken Duende-dichter

De tangodichter weet als geen ander: het noodlot bepaalt het leven. Maar hij beseft ook: zonder Maria, zonder tango is zijn leven als ziel van Buenos Aires betekenisloos. Zelfs haar schaduw is nu namelijk onvindbaar geworden. Dronken besluit hij daarom tot een wedergeboorte van Maria. Hardop begint hij te fantaseren hoe deze tot stand moet komen en eruit moet gaan zien.

Scène 15 - Allegro tangabile

De opdracht van de Duende is nog niet zo eenvoudig, want waar vind je het zaad voor een kind van de Schaduw van Maria, dat als wedergeboorte van Maria en de tango moet dienen? Gezamenlijk wordt gezocht naar dit "wonder van vruchtbaarheid".

Scène 16 - Milonga van de Annunciatie

De Schaduw van Maria wordt bevrucht. Eindelijk is ze geen lege huls meer. Zij meent nu zelfs God te kunnen baren, zoals ook de tango de wereld weer kan voeden met zijn passie en zijn pijn.

Scène 17 - Tanguo Dei

De Schaduw van Maria staat op het punt van bevallen. Iedereen is nerveus. De Duende is overtuigd van zijn zaak. Vandaag is zondag: alle voortekens staan gunstig. Het kind dat geboren wordt is een meisje: Maria. Het noodlot zal haar leven gaan bepalen, net als in de tango.